

O GÉZOVÍ VČELÍČKOVÍ

Ať je nám dovoleno napsat medailón především o l i d - s k ý c h vlastnostech našeho spisovatele. Neboť z lidství, ka- leného po desítky let poznáváním člověka v samém terénu žiti, z lidství, očištěného tvrdou vlastní zkušeností, vyrůstá tento příklad spisovatele. Je to příklad proletářského spisovate- le Gézy Včeličky.

Vidím upjaté, blazeované theoretiky literatury, jak se kysele tváří při vyslovení pojmu „proletářský spisovatel“. Nezálek- neme se tohoto pojmenování. Vystihuje h l a v n í k o n f l i k t, který tu ovládl celý jeden lidský život. Jeho energii, jeho sou- středěnou vůli. Géza Včelička, dnes už (je to k nevíře) sedm- apadesátník, sám z nejspodnějších vrstev lidu, dávno přesvěd- čený harcovník svaté proletářské myšlenky, je z mála těch spi- sovatelů, kteří již po celé desítky let činí lid obecný, ne- známé a zapomenuté hrdiny dělnické třídy, hlavními posta- vami své tvorby. Konflikt jejich osvobození z pout nelidského odcizení, které s sebou nese stará společnost, je bytostným vnitřním konfliktem Včeličkovým. Píše-li, sahá do v l a s t - n í c h zkušeností.

Odtud skutečností nabitá, syrově neuhlazená a přece pod- maňující si tě životnost jeho knih. Bezprostřední znalost ži- vota je na nich to nejcennější. Žádná literárština. Opisování, interviewy, brání z druhé ruky, papír, papír. Lidové čtenáři to poznají.

Musíš přijít do Včeličkova vinohradského bytu na Slezské, abys i tohle, tu velkou lidskou prostotu a lidovou noblesnost jeho života i díla, zcela pochopil. Včelička rád vzpomíná bytů a bytečků v nejedné pražské čtvrti, kam jeho rodinu hnávala životní pout. Až jednou Včelička napíše své paměti, zachytí tam jistě i tyto své pražské životní štace. Bylo jich mnoho. Kam jste jen do nendyratna zmizela, vy zašlá zákoutí pražské-

ho Františku, s jeho Řádnov- skou, Transporthausem, Haš- talským pláckem. Kde jste, léta dětství v Kaprově ulici. V Husově třídě. Na Malé Straně. V páně Štálových národně demokratických Dejvicích. Vy přestupní sta- nice k cestám ven, k cestám do daleka. Do daleké světo- běžnickových. Bez falešné exotiky, bez brýlí mámení.

Dnes Včelička bydlí v druhém patře betonové so- lidního a trochu nevládného činžáku na bývalých Krá- lovských Vinohradech. Dí- váš se z okna jeho pracovny a narazíš pohledem na blok zdi. Za nimi může být Flora. Dole pod tebou cíví stísněný dvůr. Tu tedy žije autor Policejní hodiny a Kavárny na hlavní třídě. Bá- sník překrásného Pražského tajemství. Reportér o SSSR a na- cistickém Německu. Svědek bojů na českém proletářském se- veru, z kteréhožto svědectví vytryskla právě vydávaná kniha reportáží Černá píseň. Zde tedy žije básník veršů Klášterní ulice a Staré Řádnovky. „Ach, co tu bylo krys a co tu kveto růží. Co světla dštelo zde a stínů barevných...“

Pracovna zcela určitě, ale také určitě i ložnice tě okamžitě ozonizuje svou vzdušnou atmosférou. Na přepych literárního procovství tu zatím nezbylo. Vše je tu prosté a všední. V té všednosti vše je tu blízké a milé. Vše tu mluví o čestné dělnosti proletářského mistra kultury. Jednoho z těch, o nichž Lenin ří- kával, že se za socialismu nezapírají. Na stěnách obrazy Včeličkou malované, oleje, akvarely. Mezitím plakáty, moc

KRESLIL O. ŠTEMBERA

plakátů. Z mnoha dýchne na tebe konstruktivistická účelnost a modernost. Z jiných k tobě mluví provinciální ladná úprava: Pošumavské divadlo hrálo roku 1945 v Horažďovicích drama- tisaci Včeličkovy Kavárny. Máš tu plakáty, propagující filmo- vou podobu Kavárny (filmovým režisérem odpolitizovanou, zkrimínalňenou) v Maďarsku, Polsku. A zejména: jsou tu montáže sestavené z řady obálek autorových knih. Tam ke dvěřím je krásná fotografie Včeličkovy půvabné ženy Marcely. Tam podobizna prosté, nerudovsky milé spisovatelovy mamin- ky. A na poličkách knihy, knihy. Nějaká busta. Na mnohou důležitou podrobnost jsi jistě zapomněl.

Přišel jsem ke Gézovi Včeličkovi letos v lednu s mladým ukrajinským literárním vědcem a dobrým znalcem české sou- časné literatury Vladimírem Motorným. Motorný chystá knihu studií o české současné literatuře, bude tam i portrét Včelič- kův. Nezapomenu na náš rozhovor. Okamžitá vřoucnost mezi přáteli, kteří jako by se po léta znali. Vysoké napětí srdečnosti. Vzájemná upřímná řeč, bez poklon, bez falše. Tenhle podsaditý i vzrůsný ukrajinský Slovan dokazuje Včeličkovi, jak si jeho díla váží v SSSR. Pošle mu sovětské vydání Kavárny z roku 1934, jež Včelička nemá. Plyne řeč o našich literárních pomě- rech. O Gorkém. Včelička vypráví, vleklá rozedma plíc si někdy vynutí přestávku mezi řeči. Posloucháš a máš, po kolikáté už, dojem moudrosti a duchovní bohatosti třídy, z které tu opět vytryskl rázovitý talent.

V době Leonarda da Vinci platilo prý pro umělce heslo: Přizpůsobit se silám přírody, přetvořit se v jejího ducha. Dnes nejde jen o pouhou materii přírodní, běží o víc. Jde o to, při- způsobit se třídně politickým silám spole- čnosti. Pochopit, proč žijeme. Jen tak můžeš potom požehnaně pracovat, bojovat a tvořit.

Géza Včelička je vzácný příklad spisovatele, který pochopil smysl dění naší doby. Vyrostl „v lůžkách“. A své university vychodil, aniž děl kalhoty s dobrými záčky všiváčky, se školo- mety. Odtud syrová síla jeho díla. Za ním poctivý, rovný po- hled dobrého člověka. JAROMÍR LANG

OSUDY DOBRÉHO VOJÁKA ŠVEJKA VE SVĚTOVÉ VÁLCE

Podle Jaroslava Haška vypravuje a ilustruje Jos. Lada

1. Konečně začal les řidnout a Švejkův kamarád křikl: „Na moutě duši, pole! A támhle je vesnice!“ Tu se na kraji lesa objevil kadet Biegler a ptal se: „Našli jste tu hájovnu? Dostali jste tam něco pro mne? Přeci jste šli se mnou jako špice!“ – „Nešli, poslušně hlásím, pane kadet,“ vložil se do toho Švejk. „My jsme za- bloudili. Von za námi, pane kadet, nikdo nejde. Nikdo vo nás neví a musíme válčit sami. Nic si z toho, pane kadet, nedělejte, vono to nák dopadne; vono moc lidí válčí na vlastní pěst.“ Kadet svěřil malomyslně hlavu; zlatá medaile letěla z dosahu ruky někam daleko.

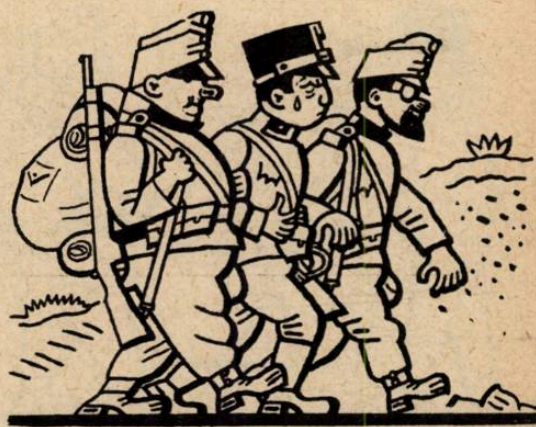
4. „No, vono je skoro lepší, když to s člověkem dopad- ne, jako s tím feldkurátem. Rastovalo se v lese a ten velebný pán se tam dal do svačiny. Najednou začnou do lesa lítat šrapnely a granáty a všechno utíkalo pryč, jen pan feldkurát seděl dál na pařezu. „Neutíkejte, slepice zbaběly! Bůh bez příčiny nikomu ublížit nedá. Co Bůh činí, dobře činí!“ křičel na vojáky. A najednou tam prásk granát, a když se kouř rozběhl, bylo vše- chno na pařeze neporušený, ale z pana feldkuráta nenašli ani knoflík. Vono každého potká zrovna to, co mu jde naproti. Jestli máme bejt zajmutý, tak budem zajmutý.“

2. Kadet jen vzdychl: „Ale mám hlad. A břicho mě bolí, napil jsem se vody a teď bych potřeboval něco teplého. Snad přijdou ti ostatní.“ – „Nepřijdou, pane kadet,“ odvětil Švejk. „Ty zabloudil taky. Musíme se po něčem vohlídnout sami. Teď, myslím, abysme šli támhle do té vesnice na nocleh a na večeři.“ – „Ale já, Švejku, neberu na sebe zodpovědnost za nic, v té vesnici mohou být Rusové.“ – „Nebudou-li tam, hrr na ně, budou-li tam, cívne.“ zafilosofoval Švejk. „Vy jste, pane kadet, nemocný oficír; řádný voják svého ne- mocného představeného nesmí vopustit. Komando přejímám já. Mašírem marš!“

5. Mezitím došli k vesnici. Druhý voják odplazil se po čtyřech k chalupě a Švejk kadeta těšil: „Já vám, pane kadet, uvařím okrop a dám do něj hodné česneku, a přivážu vám na břicho teplou cihlu!“ Když se voják vrátil a hlásil, že ve vesnici Rusů není, šli a zabušili u chalupy na okno. Jakás bába otevřela a vidouc vojáky vykřikla zděšením: „Ničeho nemá, pán, ničeho! Moskali zabrali!“ – „Dávno tu byli Moskali?“ ptal se opatrně kadet. „Nedávno,“ zamečela bába, „jutrom tu byli a posli na zad.“ – „A záchod jest?“ zeptal se kadet. Bába rozhodně zavrtěla hlavou: „Nemá, pán, Moskali zabrali.“

3. Šli k vesnici. Kadet umíral strachy, že vlezou Rusům do rukou, ale Švejk zůstával klidný: „Víte, pane ka- det, stane se, jak se má stát. Von bez vůle boží ani vlas s hlavy nespadne!“ – „Ale Švejku, Rusové jsou prej lidojedi a barbaři!“ zaúpěl kadet. Švejk máchnul rukou: „Vono se povídá ledacos. Vono se dycky mu- čovalo. Když je nabroušený nůž, vono je ucho hned pryč. V Římě páliili jednoho papeže na boku pochodní, a když mysleli, že už má dost, von jim najednou fek' s líbezným úsměvem: „Prosím, pánové, líběji mě vobrátit taky na druhou stranu, chtěl bych být pro- pečený všude stejně!“ Kadet zaúpěl.

6. „Počkej, bábo, podíváme se,“ odstrčil ji Švejk a hrnul se do chalupy. Z velké pece sálal žár a na lavici bylo ještě připraveno několik bochníků k pečení. Otevřel dveře komory a srdce mu zaplesalo. Na ošatkách bě- laly se hromady vajec, z troslu visela šunka, pásy špeku a role suché, domácí klobásy. Bába jim horlivě domlouvala: „Bědný ljudi, Moskali zabrali.“ – „Ma- tičko, nežvaň,“ upozornil ji kamarádsky Švejk, „my už tuhle písničku známe. Pane kadet, poslušně hlásím, že můžou jít dál. Vona ta čarodějnice má v komoře hotovej lahůdkářskej krám!“